

Martyna Zdrodowska

ORCID 0000-0002-9487-8134

Niepaństwowa Wyższa Szkoła Pedagogiczna

HANDEL LUDŹMI JAKO ZAGROŻENIE DLA BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNEGO. PERSPEKTYWA STATYSTYCZNA

Streszczenie

Handel człowiekiem jako towarem wywodzi się z czasów starożytnych. Obecnie, pomimo ciągłej walki z tym zjawiskiem, handel ludźmi potrafi przyjmować drastyczną formę, w której towarem staje się dziecko lub organy pozyskiwane do transplantacji. Przestępstwo handlu ludźmi jest domeną zorganizowanych grup przestępczych. Jako negatywne ludzkie zachowanie jest zaliczane do głównych zagrożeń bezpieczeństwa społecznego.

Słowa kluczowe: handel ludźmi • przestępczość zorganizowana • bezpieczeństwo społeczne • zagrożenia bezpieczeństwa.

TRAFFICKING AS A THREAT FOR SOCIAL SECURITY. STATISTICAL PERSPECTIVE

Abstract

The human trade as a commodity dates back to ancient times. Currently, despite the constant struggle with this phenomenon, human trafficking can take a drastic form, in which the goods become a child or organs obtained for transplantation. The crime of trafficking in human beings is the domain of organized crime groups. As negative human behavior, it is classified as one of the main threats to social security.

Keywords: Trafficking in Human Beings • Organized Crime • Social Security • Security Threats.

Handel ludźmi

Handel człowiekiem jako towarem wywodzi się z czasów starożytnych, w których niewolnictwo było elementem kultury niektórych grup etnicznych. Z prawnego punktu widzenia, niewolnik w starożytności był jednostką całkowicie zależną od właściciela. Był pozbawiony jakichkolwiek wolności i praw. W prawie starożytnego Rzymu niewolnikiem był osobnik podporządkowany władzy drugiego człowieka. W starożytnej Grecji, wszyscy ludzie, nie będący obywatelami polis, stawali się jednostkami, których wolność, ze względu na brak praw, była ograniczona¹. Na przełomie XIX i XX wieku, badacze starali się ustalić początki niewolnictwa oraz przyczyny jego powstania. Badania końca XIX wieku, prowadzone na prymitywnie rozwiniętych terenach Azji, Ameryki Północnej i Południowej oraz Afryki dowiodły, iż znamiona niewolnictwa są ściśle związane z rozwojem pierwotnych społeczeństw, przez co nie ma możliwości gruntownego dotarcia do ich początków.

Ocenia się, że niewolnictwo nie występowało wyłącznie u plemion prowadzących koczowniczy tryb życia, a pierwszymi niewolnikami byli jeńcy zdobywani w starciach z innymi plemionami². W średniowieczu niewolnictwo istniało w Europie oraz na Wschodzie krajów muzułmańskich³, a niewolnicy byli towarem handlu dalekosiężnego, mając ogromny wkład w produkcję rzemieślniczą i rolną. Podstawowym źródłem pozyskiwania niewolników na potrzeby zachodnich i południowych terenów Europy były kraje słowiańskie⁴. Czasy nowożytne wiązały się z dynamicznym rozwojem, a handel ludźmi stał się zawiłym i niezwykle kosztownym, jednak uregulowanym prawnie działaniem⁵. Proceder niewolnictwa stał się elementem negatywnego odbioru w XVII wieku, kiedy zaczęto uznawać niewolnictwo za niewłaściwe i sprzeczne z „naturalnym

¹ I. Biezuńska-Małowist, M. Małowist, *Niewolnictwo*, Warszawa 1987, s. 7–8.

² I. Biezuńska-Małowist, M. Małowist, *Niewolnictwo...*, op. cit., s. 28–29.

³ Ibidem, s. 321.

⁴ B. Nowak, *Współczesny handel ludźmi a nowożytny handel niewolnikami* [w:] Z. Lasocki (red.), *Handel ludźmi. Zapobieganie i ściganie*, Warszawa 2006, s. 33.

⁵ Ibidem, s. 34.

prawem człowieka do wolności”. Obecnie pomimo ciągłej walki z tym zjawiskiem, ocenia się, że nie ma możliwości zupełnej eliminacji problemu, a według statystyk na 1000 mieszkańców Ziemi przypada 1,8 niewolnika⁶. Pomimo wieków istnienia handlu ludźmi i dostrzegania od początku XX wieku problemów z nim związanych, dopiero w 2000 roku zdefiniowano to zjawisko⁷.

Działalność współczesnych grup przestępczych, zajmujących się handlem ludźmi, jest uzależniona od popytu, który niekiedy przyjmuje drastyczną formę handlu dziećmi, ich wykorzystywania seksualnego, do prostytucji dziecięcej, w produkcji materiałów pornograficznych⁸, do prac przymusowych w tym żebractwa. Równie częstymi ofiarami są kobiety, które według powszechnej opinii, są uważane za istoty słabe i bezradne. Pod koniec XX w. w krajach zachodu w przemyśle pornograficznym i prostytucji zwiększył się popyt na kobiety pochodzące z Europy Wschodniej i Środkowej co było też związane ze zmianami polityczno-społecznymi w krajach postkomunistycznych. Grupy przestępcze szybko rozwinęły handel ludźmi⁹. Oprócz prostytucji i pornografii znaczna część kobiet

⁶ P. Fudalej, *Zagrożenie handlem ludźmi w kontekście współpracy na linii Wschód – Zachód. Doświadczenie a wyzwania na przyszłość* [w:] M. Miłek, G. Wilk-Jakubowski, R. Brzoza (red.) *Wschód i Zachód w wymiarze globalnym. Doświadczenia z przeszłości a perspektywa na przyszłość*, Kielce 2012, s. 115.

⁷ Przyjęty przez Organizację Narodów Zjednoczonych protokół z Palermo, 15 listopada 2000r., definiuje handel ludźmi jako „*werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób, z zastosowaniem gróźb lub z użyciem siły, lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, uprowadzenia w błąd, nadużywania władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania. Wykorzystanie obejmuje jako minimum, wykorzystanie prostytucji innych osób lub inne formy wykorzystania seksualnego, pracę lub usługi o charakterze przymusowym, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie lub usunięcie organów. Zgoda ofiary handlu ludźmi na zamierzone wykorzystanie, nie ma znaczenia, jeżeli posłużono się którąkolwiek z wymienionych metod rabunku. Werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie dziecka (osoba, która nie ukończyła 18 roku życia) jest uznawane za handel ludźmi, nawet gdy nie zastosowano żadnej z metod rabunku.*”

⁸ P. Łabuz, I. Malinowska, M. Michalski, T. Safjański, *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Warszawa 2017, s. 28.

⁹ K. Karsznicki, *Handel kobietami w świetle spraw karnych*, „Prokuratura i prawo” 12/2002, s. 67.

z handlu ludźmi była i jest wykorzystywana do nielegalnych adopcji ich dzieci, pozyskiwania narządów, sprzedaży kobiety na żonę oraz przymusowej pracy.

Druga połowa XX wieku to także czas rozkwitu transplantologii, w którym przeszczepy komórek, tkanek i narządów ludzkich stały się realne i osiągalne. Z biegiem lat, dzięki rozwojowi i wzrostowi jakości opieki potransplantacyjnej, przeżycie jak i dalsze życie pacjentów, stały się nie tylko dłuższe, ale również lepsze jakościowo. Dlatego też, zabiegi transplantacyjne stały się uznaną w świecie medycyny, skuteczną metodą leczenia schyłkowej niewydolności organów ludzkich¹⁰. Zjawisko handlu ludzkimi organami jest związane z wysokim zapotrzebowaniem, które względem zbyt niskiej dostępności narządów na rynku, powoduje potrzebę pozyskiwania organów do przeszczepu z nielegalnych źródeł. Dodatkowo zbyt niska wiedza społeczeństwa na temat przeszczepów oraz bieda, mają wpływ na rozwój handlu ludzkimi organami¹¹.

Bezpieczeństwo społeczne

Zapewnienie bezpieczeństwa jako formy pomocy społecznej to najstarszy obszar polityki skupiającej się na wspomaganie ubogiej części ludności, sięgający czasów pierwszych chrześcijan. W epoce feudalizmu władcy ustanawiali prawa i podatki, które miały za zadanie wspierać najbiedniejszych, zaś w epoce średniowiecznej powstawały domy pomocy społecznej świadczące pomoc osobom starszym, upośledzonym i niepełnosprawnym. Z początku XIX wieku w wielu krajach europejskich, polityka społeczna miała ścisły związek ze współczesną problematyką robotniczą. Problematyka polskiej polityki społecznej od 1918 roku była elementem rozważań na temat socjalnego położenia ludzi. Z powodu braku własnej

¹⁰ H. Nogał, E. Wiśniewska, E. Antos, *Zarys historyczny dynamiki rozwoju transplantologii klinicznej*, s. 114, http://www.przegląd.amp.edu.pl/uploads/2016/1/113_1_46_2016.pdf, [dostęp: 17.12.2019].

¹¹ https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PS/areopag_201207organy.html [dostęp: 14.10.2019].

praktyki społecznej, po roku 1918 władze państwowe rozpoczęły prace nad ustanowieniem struktur socjalnych, wpisując rok później Polskę do Międzynarodowej Organizacji Pracy¹².

Na przestrzeni wielu wieków bezpieczeństwo społeczne miało zawsze bezpośredni związek z bezpieczeństwem socjalnym, będąc tym samym składową bezpieczeństwa narodowego, które wspólnie jest źródłem zainteresowania wielu specjalistów i badaczy¹³. W art. 67 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej bezpieczeństwo społeczne jest określane jako zabezpieczenie społeczne: „1. Obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego [...], 2. Obywatel pozostający bez pracy nie z własnej woli i nie mający innych środków utrzymania ma prawo do zabezpieczenia społecznego [...]”¹⁴.

W literaturze przedmiotu trudno o jednoznaczną definicję bezpieczeństwa społecznego. Jest to głównie związane z różnorodnością rozumienia i odbierania tego bezpieczeństwa przez jednostki. Jednym z najbardziej charakterystycznych w odbiorze bezpieczeństwa społecznego jest identyfikowanie go jako bezpieczeństwa socjalnego, a przy tym pewnego rodzaju gwarancji zapewnienia bezpieczeństwa w różnej postaci np. bezpieczeństwa osobistego, ekonomicznego, politycznego i ekologicznego. W tym ujęciu bezpieczeństwo społeczne wiąże się z zagwarantowaniem ochrony jednostek, wynikającej z niebezpieczeństw związanych m.in. z ubóstwem, chorobami, inwalidztwem, macierzyństwem czy bezrobociem¹⁵. Bezpieczeństwo socjalne to przede wszystkim zapewnienie społeczeństwu odpowiednich warunków do życia, przetrwania, rozwoju i poczucia ochrony, w aspekcie socjalnym, dzięki wsparciu instytucji państwowych.

¹² Z. Witaszek, *Bezpieczeństwo społeczne* [w:] A. Urbanek (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa: dziedziny bezpieczeństwa*, Słupsk 2013, s. 191–192.

¹³ A. Urbanek, *Współczesny człowiek w przestrzeni bezpieczeństwa*, Słupsk 2015, s. 432.

¹⁴ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483).

¹⁵ A. Urbanek, P. Majer, *Bezpieczeństwo społeczne. Ewolucja, instytucje, zagrożenia*, Warszawa 2016, s. 60–61.

O poziomie bezpieczeństwa społecznego decyduje występowanie zagrożeń społecznych¹⁶. Współcześnie zagrożeniem społecznym określa się wszelkiego rodzaju czynniki mające negatywny wpływ na życie i zdrowie człowieka, tożsamość narodową, a także na bezpieczeństwo socjalne i publiczne¹⁷. Do głównych zagrożeń społecznych zalicza się niebezpieczeństwa wynikające z negatywnych zachowań ludzkich (w tym także podmiotów państwowych), mających na celu zachwianie równowagi i ładu społecznego. Są to zatem:

- nieszanowanie podstawowych praw i wolności człowieka,
- rozwój patologii społecznych, w tym przestępczości,
- konflikty militarne,
- nietolerancja,
- migracje,
- bezrobocie,
- dyskryminacja społeczna mniejszości ze względu na m.in.: poglądy, narodowość, religię¹⁸.

Podstawą naukowych i politycznych przemyśleń na temat bezpieczeństwa jednostki jest założenie, że bezpieczeństwo człowieka może być osiągnięte na dwa sposoby: wolności od strachu (*freedom from fear*) i wolności od niedoli (*freedom from want*)¹⁹. Za wolność w aspekcie życia społecznego uznaje się przede wszystkim życie poza zamknięciem/więzieniem, możliwość podejmowania decyzji w zgodzie z samym sobą oraz prawa obywatela wyznaczone przez dobro powszechne i porządek prawny²⁰. Czynniki, które mają wpływ na taką wolność, zależą przede wszystkim od człowieka i powstają jako:

¹⁶ Zagrożenia społeczne to procesy, zjawiska, sytuacje, problemy lub działania, które utrudniają zrównoważony rozwój, dążenie do dobrobytu i wysokiej jakości życia poszczególnych członków i całego społeczeństwa A. Urbanek, P. Majer, *Bezpieczeństwo społeczne. Ewolucja...*, op. cit., s. 135.

¹⁷ Z. Witaszek, *Bezpieczeństwo społeczne...*, op. cit., s. 194-195.

¹⁸ Ibidem, s. 136.

¹⁹ A. Urbanek, *Człowiek jako podmiot bezpieczeństwa – metodologiczne podstawy badań* [w:] A. Urbanek (red.), *Bezpieczeństwo ludności województwa podlaskiego. Studium z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego*, Białystok 2014, s. 313.

²⁰ <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wolno%C5%9B%C4%87.html>, [dostęp: 17.12.2019].

- relacje między ludźmi²¹,
- zdarzenia zależne od człowieka, ale mogące być zaskoczeniem dla innych ludzi i ich planów życiowych²²,
- dobrowolnie przyjęte obowiązki i powinności, w tym obowiązki względem wartości drugiego człowieka, których kształtowanie wiąże się z uszanowaniem jego godności, wolności i praw²³.

W związku z rosnącym zagrożeniem bezpieczeństwa, związanym z działalnością zorganizowanych grup przestępczych, państwo musi podejmować czynności przeciwdziałające generalnie zjawisku przestępczości²⁴. Przejawem działalności państwa w kwestii zapewnienia bezpieczeństwa społecznego jest przede wszystkim tworzenie struktur zwalczających przestępczość²⁵. W ramach tych struktur, powstają odpowiednio wykwalifikowane organy i instytucje, odpowiedzialne za identyfikację i walkę z przestępczością.

Przestępstwa dotyczące zjawiska handlu ludźmi (art. 189a²⁶ KK) oraz przestępstwa związane z handlem ludźmi to grupa czynów, do których zalicza się:

- nielegalną adopcję (art. 211a k.k.²⁷),
- publiczne prezentowanie treści pornograficznych (art. 202 § 1 k.k),

²¹ Z. Frączek, *Granice wolności w procesach wychowawczych* [w:] A. M de Tchorzewski, *Wolność jako wartość i problem edukacyjny*, Bydgoszcz 1999, s. 105.

²² M. Gołaszewska, *Na temat ens per se*, [w:] J. Pawlicy (red.), *Autokreacja człowieka – między wolnością a zniewoleniem. Materiały VI Jagiellońskiego Sympozjum Etycznego*, Kraków 1995, s. 17.

²³ Z. Frączek, *Granice wolności w procesach wychowawczych...*, op. cit., s. 106.

²⁴ A. M. Hernacka, *Rola Centralnego Biura Śledczego Policji w walce z przestępczością zorganizowaną. Zarys problematyki funkcjonowania służby*, s. 89, <http://doi.prz.edu.pl/pl/pdf/einh/334>, [dostęp: 17.12.2019].

²⁵ M. Moskał, *Zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego związane z przestępczością zorganizowaną w Polsce na początku XXI wieku*, s. 342, <https://docplayer.pl/10122083-Zagrozenia-dla-bezpieczenstwa-wewnetrznego-zwiazane-z-przestepczoscia-zorganizowana-w-polsce-na-poczatku-xxi-wieku.html>, [dostęp: 17.12.2019].

²⁶ Art. 189a KK funkcjonuje od 1 stycznia 2012 r., jego poprzednikiem był art. 253 § 1 KK.

²⁷ Art. 211a KK funkcjonuje od 1 stycznia 2012 r., jego poprzednikiem był art. 253 § 2 KK.

- zmuszanie do uprawiania prostytucji (art. 203 k.k),
- stręczycielstwo, sutenerstwo i kuplerstwo (art. 204 § 1 i 2 k.k),
- uprowadzenie w celu uprawiania prostytucji za granicą (art. 204 § 4 k.k.).

Handel ludźmi stanowi poważne zagrożenie dla zachwiania struktur bezpieczeństwa społecznego, które mają na celu ochronę jednostek przed utratą własnej tożsamości oraz zabezpieczania społeczeństwa przed różnego rodzaju formami patologii wspólnego życia jednostek²⁸, w tym zagrożeń wynikających z przestępczości.

Badania własne

Badania koncentrują się na rozwiązaniu problemu: *Czy handel ludźmi stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego w Polsce?* Hipoteza główna: przy uwzględnieniu danych liczbowych zawartych w statystykach kryminalnych o handlu ludźmi i związanych z nim innych czynach karalnych przestępstwo to stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa społecznego w Polsce.

Rozwiązanie problemu badawczego podjęto metodą statystyczną, dokonując obliczeń dynamiki przestępstw handlu ludźmi i związanych z nim. Dynamikę obliczano według wzoru:

$$x\% = \left(\frac{y}{z} \cdot 100 \right) - 100$$

Litery oznaczają:

y – liczba przestępstw stwierdzonych z roku następnego, np. 2019

z – liczba przestępstw stwierdzonych z roku poprzedniego, np. 2018

Dynamika była obliczana w stosunku rocznym, czyli badano wzrost i spadek liczby przestępstwa handlu ludźmi i przestępstw

²⁸ A. Urbanek, *Człowiek jako podmiot bezpieczeństwa – metodologiczne podstawy badań* [w:] A. Urbanek (red.), *Bezpieczeństwo ludności ...*, op. cit., s. 315.

związanych z roku na rok oraz w stosunku roku końcowego do roku początkowego badanego okresu.

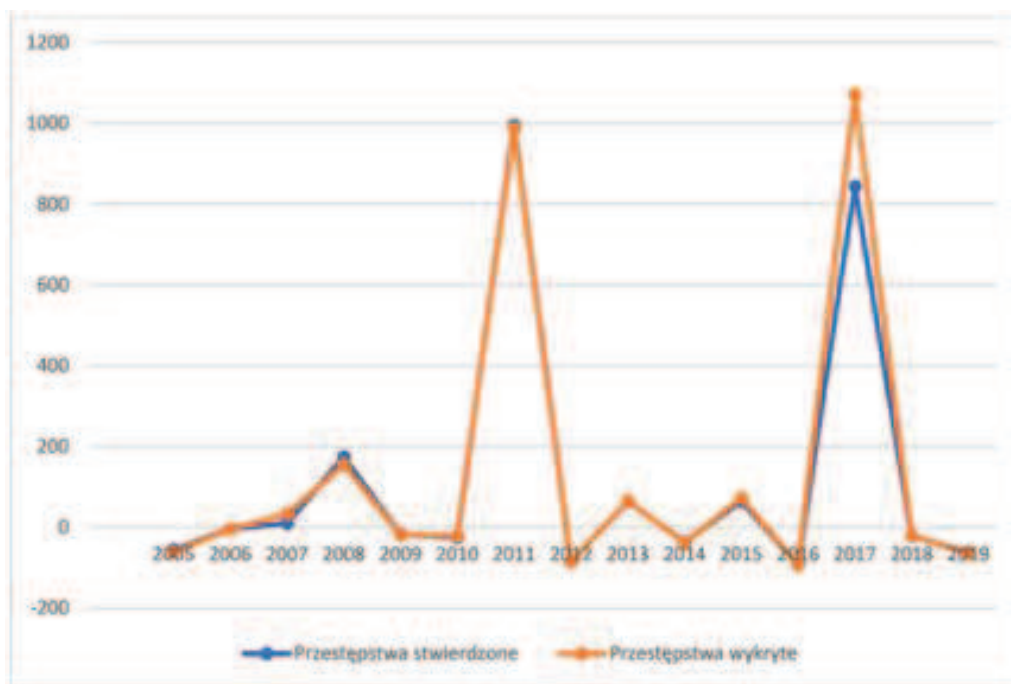
Tabela 1. Handel ludźmi: dynamika przestępstw stwierdzonych i wykrytych w Polsce w latach 2004–2019

Lp.	Rok	Handel ludźmi (art. 189 § 1, 2)*			
		Przestępstwa stwierdzone		Przestępstwa wykryte	
		Liczba	Dynamika roczna w %	Liczba	Dynamika roczna w %
1	2004	50	-	48	-
2	2005	22	-56,0	19	-60,42
3	2006	21	-4,54	18	-5,26
4	2007	23	9,52	24	33,33
5	2008	63	173,91	61	154,17
6	2009	52	-17,46	50	-18,03
7	2010	39	-25,0	39	-22,0
8	2011	427	994,87	424	987,18
9	2012	61	-85,71	60	-85,85
10	2013	100	63,93	99	65,0
11	2014	64	-36,0	61	-38,38
12	2015	105	64,06	105	72,13
13	2016	9	-91,43	7	-93,33
14	2017	85	844,44	82	1 071,43
15	2018	67	-21,18	64	-21,95
16	2019	25	-62,69	23	-64,06

* Aktualnie art. 189a § 1-2 k.k., a w latach 2004 – 2009 art. 253 § 1 oraz art. 204 § 4 k.k.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych[w:] <http://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/handel-ludzmi-i-przest/50848,Handel-ludzmi-i-przestepstwa-okoloprostytucyjne.html> [28.05.2020].

Wykres 1. Handel ludźmi: dynamika przestępstw stwierdzonych i wykrytych w Polsce w latach 2004–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Tabeli 1.

Liczba przestępstw stwierdzonych handlu ludźmi w badanych 16 latach kształtuje się rocznie odpowiednio na poziomie:

- między 10 a 50 = 8 razy,
- między 51 a 100 = 6 razy
- oraz 1 raz wynosi 105 i 1 raz 427.

Zatem liczba przestępstw stwierdzonych generalnie wynosi kilkadziesiąt czynów rocznie. Jedynie dwa lata wykazują odstępstwo – rok 2011 wzrost do 427 przestępstw i rok 2017, gdy zarejestrowano 105 czynów handlu ludźmi.

Liczba przestępstw wykrytych jest z reguły nieznacznie mniejsza niż liczba przestępstw stwierdzonych a w dwóch przypadkach jest taka sama (lata 2010 i 2015).

Dynamika przestępstw stwierdzonych handlu ludźmi to krzywa łamana w granicach od – 91,43 % do + 994,87 %. Maksyma dodatnie występują w dwu latach – 2011 i 2017. Dynamika jest wtedy na poziomie prawie tysiąca (2011 r.) i 850 (2017 r.) procent. Liczbowo jest to wzrost z 39 do 427 przestępstw i z 9 do 85. Dynamika przestępstw wykrytych kształtuje się podobnie (Tabela 1, Wykres 1).

Krzywe dynamiki przestępstwa handlu ludźmi tak w zakresie przestępstw stwierdzonych, jak i wykrytych oprócz dwóch znacznych pików wzrostu, mają przebieg dość równomierny.

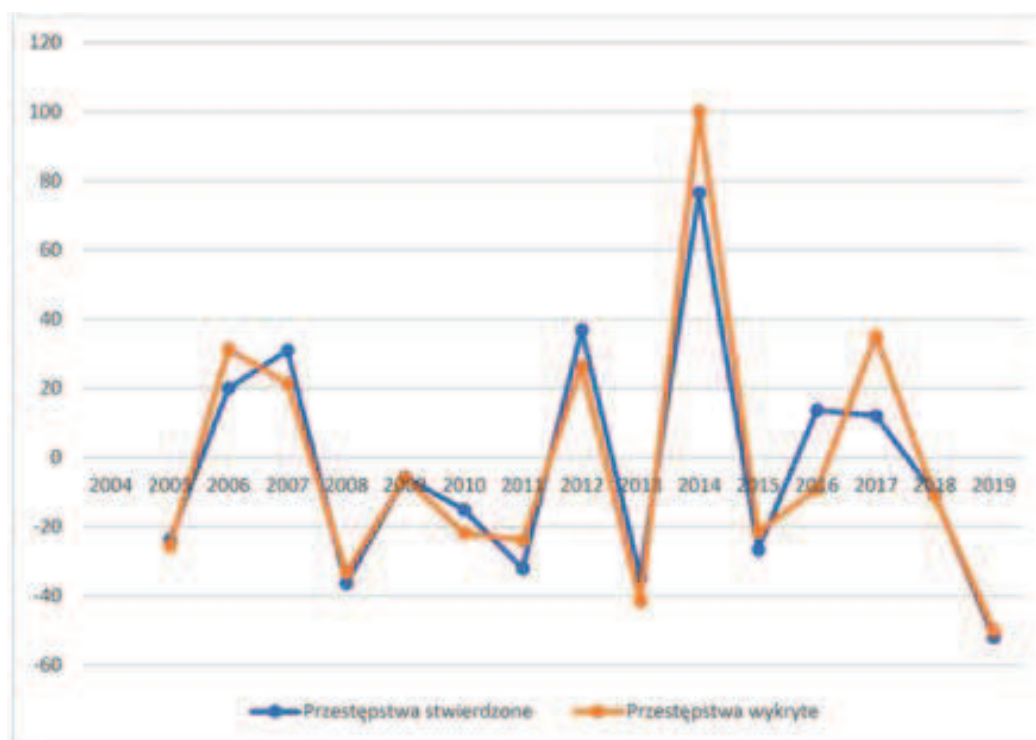
Tabela 2. Zmuszanie do prostytucji: dynamika przestępstw stwierdzonych i wykrytych w Polsce w latach 2004–2019

Lp.	Rok	Zmuszanie do prostytucji (art. 203 k.k.)			
		Przestępstwa stwierdzone		Przestępstwa wykryte	
		Liczba	Dynamika roczna w %	Liczba	Dynamika roczna w %
1	2004	46	-	43	-
2	2005	35	-23,91	32	-25,58
3	2006	42	20,0	42	31,25
4	2007	55	30,95	51	21,43
5	2008	35	-36,36	34	-33,33
6	2009	33	-5,71	32	-5,88
7	2010	28	-15,15	25	-21,87
8	2011	19	-32,14	19	-24,0
9	2012	26	36,84	24	26,31
10	2013	17	-34,61	14	-41,67
11	2014	30	76,47	28	100,0
12	2015	22	-26,67	22	-21,43
13	2016	25	13,64	20	-9,10
14	2017	28	12	27	35,0
15	2018	25	-10,71	24	-11,11
16	2019	12	-52	12	-50,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych [w:] <http://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/handel-ludzmi-i-przest/50848,Handel-ludzmi-i-przestepstwa-okoloprostytucyjne.html> [28.05.2020].

Liczba stwierdzonych przestępstw zmuszania do prostytucji oscyluje od 12 do 55, a wykrytych – od 12 do 51 w latach 2004 do 2019. Jest zatem na poziomie kilkudziesięciu. Dynamika tego przestępstwa zarówno stwierdzonego jak i wykrytego nie przekracza 100%, mimo osiągnięcia znacznego wzrostu w roku 2014 (odpowiednio: stwierdzone 76,47% i wykryte 100%). Poza tym przyjmuje wartości dodatnie lub ujemne, jednak nie przekraczające 45,0% (Tabela 2, Wykres 2).

Wykres 2. Zmuszanie do prostytucji: dynamika przestępstw stwierdzonych i wykrytych w Polsce w latach 2004–2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Tabeli 2.

Przestępstwa stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo, w tym również w stosunku do osób małoletnich zostały ujęte w jednym artykule polskiego k. k. Stąd w statystyce kryminalnej są podawane zbiorczo. Ich liczba kształtuje się na poziomie kilkuset rocznie z największymi wartościami 486 w roku 2010, 481 w roku 2005 i 462 w 2013 roku. W tych samych latach statystyka podaje najwięcej przestępstw wykrytych. W badanym okresie najmniej przestępstw stwierdzonych (107) przypada na rok 2019. Dynamika

zbiorczej wartości tych przestępstw ma wyjątkowo dużą amplitudę wahań. Wartości dynamiki pokazują, że silne wzrosty lub spadki liczby przestępstw stwierdzonych i także wykrytych występują w odstępach rocznych lub dwuletnich. Należy też zauważyć, że w przypadku tych przestępstw okołoprostytucyjnych krzywe dynamiki przestępstw stwierdzonych i dynamiki przestępstw wykrytych wykazują nadzwyczajne podobieństwo, biegnąc prawie równolegle w niewielkiej odległości od siebie (Tabela 3, Wykres 3).

Tabela 3. Stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo, w tym również w stosunku do osób małoletnich: dynamika przestępstw stwierdzonych i wykrytych w Polsce w latach 2004–2019

Lp.	Rok	Stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo, w tym również w stosunku do osób małoletnich (art. 204 § 1-3 k.k.)			
		Przestępstwa stwierdzone		Przestępstwa wykryte	
		Liczba	Dynamika roczna w %	Liczba	Dynamika roczna w %
1	2004	419	-	410	-
2	2005	481	14,80	471	14,88
3	2006	234	-51,35	229	-51,38
4	2007	315	34,61	311	35,81
5	2008	235	-25,40	236	-24,11
6	2009	395	68,08	391	65,68
7	2010	486	23,04	483	23,53
8	2011	327	-32,72	319	-33,95
9	2012	378	15,60	374	17,24
10	2013	462	22,22	454	21,39
11	2014	260	-43,72	256	-43,61
12	2015	337	29,61	327	27,73
13	2016	357	5,93	337	3,06

Lp.	Rok	Stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo, w tym również w stosunku do osób małoletnich (art. 204 § 1-3 k.k.)			
		Przestępstwa stwierdzone		Przestępstwa wykryte	
		Liczba	Dynamika roczna w %	Liczba	Dynamika roczna w %
14	2017	247	-30,81	243	-27,89
15	2018	191	-22,67	183	-24,69
16	2019	107	-43,98	107	-41,53

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych [w:] <http://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/handel-ludzmi-i-przest/50848,Handel-ludzmi-i-przestepstwa-okoloprostyuczne.html> [28.05.2020].

Wykres 3. Stręczycielstwo, sutenerstwo, kuplerstwo, w tym również w stosunku do osób małoletnich: dynamika przestępstw stwierdzonych i wykrytych w Polsce w latach 2004 – 2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie Tabeli 3.

Przestępstwa z Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów z powodu małej liczby w latach 2004 – 2011 analizowano pod kątem wykrywalności.

Przestępstwa z Ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów za-

częły być zauważalne w statystyce policyjnej dopiero w 2012 roku, gdy ich poziom liczbowy nagle osiągnął 115 przypadków. Wcześniej w badanych latach pojawiały się sporadycznie 1 – 6 rocznie. Wykrywalność tych przestępstw kształtowała się na poziomie 100 %, a jeśli była mniejsza to przy 5 czynach na przykład 1 pozostawał niewykryty. Dyskusyjne jest czy to „tylko jeden” czy „aż jeden”. Niemniej tego typu czynów stwierdzano bardzo mało.

Tabela 4. Wykrywalność przestępstw z art. 20 Ustawy z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów i art. 43-46 Ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (z późn. zm.)²⁹

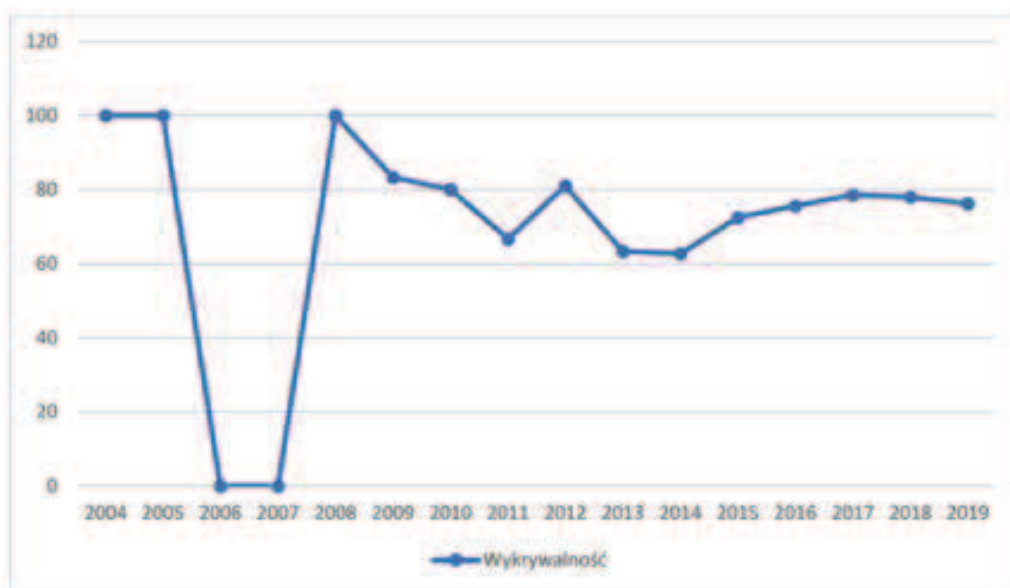
Lp.	Rok	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	Wykrywalność w %
1	2004	1	1	100,0
2	2005	1	1	100,0
3	2006	1	0	0,0
4	2007	0	0	-
5	2008	1	1	100,0
6	2009	6	5	83,3
7	2010	5	4	80,0
8	2011	3	2	66,7
9	2012	115	94	81,0
10	2013	49	31	63,3
11	2014	110	69	62,7
12	2015	58	42	72,4

²⁹ Ustawa z dnia 1 lipca 2005 roku o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (z późn. zm.) została zmieniona Ustawą z dnia 23 marca 2017 roku w zakresie dostosowania do dyrektyw Unii Europejskiej. Przepisy karne nie uległy zmianie.

Lp.	Rok	Przestępstwa stwierdzone	Przestępstwa wykryte	Wykrywalność w %
13	2016	45	34	75,6
14	2017	70	55	78,6
15	2018	58	46	78,0
16	2019	21	16	76,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych liczbowych [w:] <http://www.statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/wybrane-ustawy-szczegol/ustawa-o-pobieraniu-prz/50856,Ustawa-o-pobieraniu-przechowywaniu-i-przeszczepianiu-komorek-tkanek-i-narzadow.html> [28.05.2020].

Wykres 4. Wykrywalność przestępstw z art. 20 Ustawy z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów³⁰ i art. 43-46 Ustawy z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (z późn. zm.)³¹

Źródło: opracowanie własne na podstawie Tabeli 4.

³⁰ Ustawa uchylona Ustawą z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (art. 58).

³¹ Art. 43. Kto rozpowszechnia ogłoszenie o odpłatnym zbyciu, nabyciu lub o pośredniczeniu w odpłatnym zbyciu lub nabyciu komórki, tkanki lub narządu, podlega grzywnie, ograniczeniu wolności albo pozbawieniu wolności do roku.

Od 2012 roku sytuacja zmieniła się dość radykalnie. Przepięstwa z omawianej Ustawy weszły na poziom kilkudziesięciu rocznie. Wyjątkowo mały, bo tylko 21, zarejestrowano w ostatnim badanym roku – 2019. Równocześnie ze zwiększeniem się liczby przestępcstw z Ustawy zmalęła ich wykrywalność. Jeszcze w 2012 roku osiągnęła 81,0% ale już następne lata dają tylko 60- i 70- kilka procent (Tabela 4, Wykres 4).

Podsumowanie

Analiza danych liczbowych o przestępcstwach stwierdzonych i wykrytych handlu ludźmi i tak zwanych okołoprostytycyjnych i ich dynamiki pozwoliła osiągnąć następujące wnioski:

- wartości liczbowe dla przestępcstw handlu ludźmi i zmuszania do prostytucji rocznie kształtują się na poziomie kilkudziesięciu, w zasadzie handel ludźmi nie przekracza 100 a zmuszanie do prostytucji – 50 rocznie,
- przestępcstwa sutenerstwa, kuplerstwa i stręczycielstwa osiągają poziom kilkuset, maksymalnie do 500 rocznie,
- liczba przestępcstw z Ustawy dotyczącej pobierania komórek, tkanek i narządów w pierwszej połowie badanego okresu, od 2004 do 2011, była bardzo mała (od 1 do 6 rocznie), ale od 2012 roku weszła na poziom kilkudziesięciu (nawet ponad 100 w latach 2012 i 2014),
- dynamika przestępcstw handlu ludźmi, zmuszania do prostytucji oraz sutenerstwa, kuplerstwa i stręczycielstwa zarówno stwierdzonych, jak i wykrytych przebiega sinusoidalnie, a więc prawie każdego roku zmienia kierunek z dodatniego na ujemny i przeciwnie, wielokrotnie też przekraczając linię zerową
- dynamiki przestępcstw stwierdzonych i wykrytych handlu ludźmi, zmuszania do prostytucji oraz sutenerstwa, kuplerstwa i stręczycielstwa bęgną prawie równolegle niewiele oddalając się od siebie,
- dynamika roczna największą amplitudę wykazuje przy

- przestępstwie handlu ludźmi dochodząc do wartości +994,87% w 2011 i +844,44% w 2014,
- w przypadku przestępstw zmuszania do prostytucji oraz okołoprostytycyjnych amplituda dynamiki mieści się w zakresie od -100% do +100%,
 - wykrywalność przestępstw z Ustawy o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów jest duża, jednak od 2009 roku nie osiąga już 100%, jak przedstawiała się w poprzednich latach (2004 – 2007), krzywa ma też przebieg sinusoidalny, ale jest znacznie spłaszczona w ostatnich latach (od 2015 roku) pokazując utrzymywanie się wykrywalności na poziomie 72% – 78%.

Wartości liczbowe pokazujące rozmiary badanych przestępstw oraz ich dynamika nie przebiegają liniowo i trudno określić ich wyraźną tendencję. Jednak obliczenie dynamiki badanego okresu, czyli 2019 do 2004 wskazuje na wyraźny i znaczny spadek badanych przestępstw.

Tabela 5. Dynamika badanego okresu 2004 – 2019 przestępstw handlu ludźmi, zmuszania do prostytucji, stręczycielstwa, kuplerstwa, sutenerstwa i z Ustawy o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów

Rok	Handel ludźmi	Zmuszanie do prostytucji	Stręczycielstwo, kuplerstwo, sutenerstwo	Przestępstwa z Ustawy
2004	50	46	419	115 (2012 r.)
2019	25	12	107	21
Dynamika w %	-50	-73,91	-74,46	-81,73

Prace badawcze nad zjawiskiem handlu ludźmi są niezwykle trudne. W dostępnych statystykach i źródłach nie ma zbyt wielu informacji na temat ofiar, którym udało się uciec z rąk oprawców. Brak także statystyk aktów samobójczych, osób uznanych za za-

ginione lub zmuszanych do uprawiania prostytucji jako wyniku handlu ludźmi. Ponadto na braki w danych liczbowych wpływa ciemna liczba przestępstw, czyli tych czynów, które nigdy nie zostały zgłoszone organom ścigania lub zgłoszone nie zostały zarejestrowane.

Pomimo statystycznego spadku przestępstw handlu ludźmi i przestępstw z nim związanych, handel ludźmi nadal jest i godzi w podstawowe prawa i wolności człowieka. Handel ludźmi stanowi zatem, obojętnie na jakim poziomie statystycznym, potencjalne źródło zagrożenia dla bezpieczeństwa społecznego.

Bibliografia

1. Biezuńska-Małowist I., Małowist M., *Niewolnictwo*, Warszawa 1987. ISBN 83-07-01489-1.
2. Fudalej P., *Zagrożenie handlem ludźmi w kontekście współpracy na linii Wschód – Zachód. Doświadczenie a wyzwania na przyszłość* [w:] Miłek M., Wilk-Jakubowski G., Brzoza R. (red.) *Wschód i Zachód w wymiarze globalnym. Doświadczenia z przeszłości a perspektywy na przyszłość*, Kielce 2012. ISBN 9788361791249.
3. Frączek Z., *Granice wolności w procesach wychowawczych* [w:] A. M de Tchorzewski (red.), *Wolność jako wartość i problem edukacyjny*, Bydgoszcz 1999. ISBN 83-909409-2-2.
4. Gołaszewska M., *Na temat ens per se* [w:] Pawlica J. (red.), *Autokreacja człowieka – między wolnością a zniewoleniem*, Materiały VI Jagiellońskiego Sympozjum Etycznego, Kraków 1995.
5. Karsznicki K., *Handel kobietami w świetle spraw karnych*, „Prokuratura i prawo” 12/2002. ISSN 1233-2577.
6. Łabuz P., Malinowska I., Michalski M., Safjański T., *Handel ludźmi. Przestrzeń prawnokarna i kryminalistyczno-kryminologiczna*, Warszawa 2017. ISBN 978-83-8085-186-3.
7. Nowak B., *Współczesny handel ludźmi a nowożytny handel niewolnikami* [w:] Lasocik Z. (red.), *Handel ludźmi. Zapobieganie i ściganie*, Warszawa 2006. ISBN 83-923-9230-2.
8. Urbanek A., Mejer P., *Bezpieczeństwo społeczne. Ewolucja, instytucje, zagrożenia*, Warszawa 2016. ISBN 978-83-796-5232-7.

9. Urbanek A., *Współczesny człowiek w przestrzeni bezpieczeństwa*, Słupsk 2015. ISBN 978-83-7467-242-9.
10. Urbanek A., *Człowiek jako podmiot bezpieczeństwa – metodologiczne podstawy badań* [w:] A. Urbanek (red.), *Bezpieczeństwo ludności województwa podlaskiego. Studium z zakresu bezpieczeństwa wewnętrznego*, Białystok 2014, ISBN 978-83-936989-7-4.
11. Witaszek Z., *Bezpieczeństwo społeczne* [w:] Urbanek A. (red.), *Wybrane problemy bezpieczeństwa: dziedziny bezpieczeństwa*, Słupsk 2013. ISBN 978-83-933767-3-6.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 Nr 78, poz. 483).
2. Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi, uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, przyjęty przez Zgromadzenie Narodów Zjednoczonych z dnia 15 listopada 2000 r., (Dz. U. z 2005 r. Nr 158, poz. 160).
3. Ustawa z dnia 1 lipca 2005 r. o pobieraniu, przechowywaniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. z 2005 Nr 169 poz. 1411).
4. Ustawa z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów (Dz. U. z 1995 Nr 138, poz. 682).
5. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r., Kodeks Karny (Dz. U. z 1997 Nr 88, poz. 553).

Netografia

1. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/wolno%C5%9B%C4%87.html> [dostęp: 17.12.2019].
2. https://opoka.org.pl/biblioteka/P/PS/areopag_201207organy.html [dostęp: 14.10.2019].
3. Hernacka A. M., *Rola Centralnego Biura Śledczego Policji w walce z przestępczością zorganizowaną. Zarys problematyki funkcjonowania służby*, s. 89, <http://doi.prz.edu.pl/pl/pdf/einh/334> [dostęp: 17.12.2019].
4. Nogal H., Wiśniewska E., Antos E., *Zarys historyczny dynamiki rozwoju transplantologii klinicznej*, s. 114, http://www.przeglad.amp.edu.pl/uploads/2016/1/113_1_46_2016.pdf, [dostęp: 17.12.2019].
5. Moskal M., *Zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego związane*

z przestępczością zorganizowaną w Polsce na początku XXI wieku,
s. 342, <https://docplayer.pl/10122083-Zagrozenia-dla-bezpieczenstwa-wewnetrznego-zwiazane-z-przestepczoscia-zorganizowana-w-polsce-na-poczatku-xxi-wieku.html> [dostęp: 17.12.2019].